

บทความลบล้างนัย

นิติวิธี (Juristic method)

สาขานิติศาสตร์ (law หรือ legal science) แม้จะถือว่าเป็นสังคมศาสตร์สาขาหนึ่ง (สาขาวิชาที่จัดอยู่ในหมวดวิชาสังคมศาสตร์ได้แก่ รัฐศาสตร์ เศรษฐศาสตร์ สังคมวิทยา มานุษยวิทยา นิเทศศาสตร์ ภาษาศาสตร์ บริหารธุรกิจ จิตวิทยาสังคม และนิติศาสตร์ เป็นต้น) ซึ่งก็มีวิธีศึกษาหาความรู้เพิ่มเติมต่างไปจากสังคมศาสตร์สาขาอื่น หมายความว่า วิชานิติศาสตร์ นอกจากจะยืมวิธีการทางวิทยาศาสตร์หรือวิธีอุปนัย (induction) และวิธีเชิงคุณลักษณะของมนุษยศาสตร์มาใช้แล้ว นิติศาสตร์ยังมีวิธีการเฉพาะของตนเองอีก ซึ่งนักนิติศาสตร์เรียกว่า นิติวิธีหรือวิธีการทางกฎหมาย (Juristic method)

ก่อนที่จะวิเคราะห์ถึงนิติวิธีของนักนิติศาสตร์ จะขออธิบายก่อนว่า โดยทั่วไปแล้วนิติศาสตร์จะศึกษากฎหมายออกเป็น 3 แง่ (aspects) แง่ที่หนึ่งศึกษาในแง่ที่เป็นศาสตร์ว่าด้วยของเท็จจริง (legal science of facts) แง่ที่สองศึกษาในแง่ศาสตร์ที่ว่าด้วยบรรทัดฐาน (legal science of norms) และแง่ที่สามศึกษาในแง่ที่เป็นศาสตร์ว่าด้วยคุณค่า (legal science of values)

การศึกษานิติศาสตร์ในแง่ข้อเท็จจริงกับแง่บรรทัดฐานนั้น ศึกษาได้ด้วยวิธีการทางวิทยาศาสตร์ส่วนแง่ที่สามได้แก่ด้านศาสตร์ว่าด้วยคุณค่านั้นต้องใช้วิธีการทางมนุษยศาสตร์หรือวิธีเชิงคุณลักษณะช่วยในการศึกษา อนึ่ง สำนักที่คิดนำวิธีการวิทยาศาสตร์มาศึกษากฎหมายก็คือ สำนักกฎหมายปฏิฐานนิยม (school of legal positivism) ดังกล่าวมาแล้วว่า นิติศาสตร์เป็นสังคมศาสตร์สาขาหนึ่ง นอกจากจะยืมเอาวิธีศึกษาหาความรู้ของสาขาวิชาวิทยาศาสตร์กับวิธีการของสาขาวิชามนุษยศาสตร์มาใช้แล้ว ยังมีวิธีการศึกษาหาความรู้เฉพาะของตนเองเพิ่มเติมอีก คือ นิติวิธีหรือวิธีการทางกฎหมาย

การที่นักกฎหมายต้องสร้างหรือพัฒนาวิธีการศึกษากฎหมายหรือนิติวิธีขึ้นก็เพราะว่า กฎหมายมีหลายระบบ ได้แก่ ระบบกฎหมายลายลักษณ์อักษร (civil law system) ระบบกฎหมายจารีตประเพณี (Common law system) ระบบกฎหมายศาสนา (cannon law system) และกฎหมายสังคมนิยม (socialist law system) เนื่องจากกฎหมายมีหลายระบบ แต่ละระบบมีลักษณะเฉพาะของตัวเอง เช่น ระบบกฎหมายลายลักษณ์อักษร ก็จะมีการจัดทำประมวลกฎหมาย มีศาลทำหน้าที่ตีความตัวบทหรือที่เรียกว่า คำพิพากษาฎีกา ส่วนระบบกฎหมายจารีตประเพณี จะใช้คำพิพากษาของศาลเป็นบรรทัดฐานในการตัดสินคดีที่เกิดขึ้นในภายหลัง ส่วนกฎหมายที่ออกโดยรัฐสภาในประเทศที่ใช้ระบบกฎหมายจารีตประเพณีก็เป็นเพียงกฎหมายพิเศษที่ออกมาเพื่อความจำเป็นในการบริหารประเทศหรืออุดช่องว่างของคำพิพากษาของศาลเท่านั้น

ด้วยเหตุที่ระบบกฎหมายแต่ละระบบมีธรรมชาติที่แตกต่างกัน นิติวิธีหรือวิธีการทางกฎหมายจึงต้องแตกต่างกันไปด้วย นิติวิธีประกอบไปด้วยวิธีเรียน วิธีสอน วิธีตีความ วิธีวิจัย วิธีให้เหตุผล วิธีบัญญัติกฎหมาย เป็นต้น ยกตัวอย่างเช่น การเรียนวิชานิติศาสตร์ในประเทศที่ใช้ระบบกฎหมายจารีตประเพณีจะศึกษากฎหมายจากคำพิพากษา ส่วนการศึกษากฎหมายในประเทศกฎหมายลายลักษณ์ เช่น ประเทศไทยจะศึกษากฎหมายจากตัวบท (ประมวลกฎหมาย พระราชบัญญัติและกฎหมายลำดับรองต่างๆ) เป็นหลัก ส่วนคำพิพากษาฎีกานั้นเป็นเพียงนำมาอธิบายประกอบว่าศาลแปลความกฎหมายอย่างไรเท่านั้น ตัวบทก็ยังเป็นหลักกฎหมายอยู่ ส่วนระบบกฎหมายจารีตประเพณี คำพิพากษาของศาลมีความสำคัญมากเพราะเป็นกฎหมายหลักของประเทศทั้งหมด ที่เขียนมาก็เพื่อชี้ให้เห็นว่า นักกฎหมายมีวิธีการทำมาหากินอย่างไร เพื่อบุคคลนอกวงการจะได้รู้หรือเข้าใจนักกฎหมายและวิชานิติศาสตร์ขึ้นมาบ้าง